

(Ф 03.02 – 101)

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Національний авіаційний університет
Факультет економіки та бізнес-адміністрування
Кафедра економіки повітряного транспорту

ЗАТВЕРДЖУЄ
Проректор з навчальної
роботи А.В. Понтух

«25» 01 2021 р.

Система менеджменту якості

РОБОЧА ПРОГРАМА підготовки докторів філософії навчальної дисципліни «Актуальні питання страхування»

Галузь знань: 05 «Соціальні та поведінкові науки»
Спеціальність: 051 «Економіка»

Рік навчання – 2 Семестр – 4

Аудиторні заняття: лекції – 17, (практичні заняття) – 17 Залік – 4 семестр

Самостійна робота – 56
Усього (годин/кредитів ECTS) – 90/3,0

Індекс: РНФ-05-051/16– 2.2.A5

СМЯ НАУ РП 11.01.01-01-2021

Робочу програму дисципліни «Актуальні питання страхування» розроблено на основі освітньо-професійної програми та робочого навчального плану № РНФ-05-051/16 підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії для галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 051 «Економіка» денної, вечірньої та заочної форм навчання.

Робоча програма розроблена на основі «Методичних рекомендацій до розроблення та оформлення робочої програми навчальної дисципліни», затверджених розпорядженням № 106/роз від «13» березня 2017 р. та відповідних нормативних документів.

Робочу програму розробили:

Зав. кафедри економіки повітряного транспорту, д.е.н., професор

О.В. Ареф'єва

професор кафедри економіки
повітряного транспорту,
д.е.н., доцент

С.Т. Пілецька

Робочу програму обговорено та схвалено на засіданні кафедри економіки повітряного транспорту, протокол № 1 від «11» 01 2021 р.

Зав. кафедри

О.В. Ареф'єва

Робочу програму обговорено та схвалено на засіданні науково-методично-редакційної ради факультету економіки та бізнес-адміністрування, протокол № 1 від 14.01 2021 р.

Голова НМРР

А.Т. Тофанчук

УЗГОДЖЕНО
В.о. декана ФЕБА

С.Ф. Смерічевський

«18» 01 2021 р.

УЗГОДЖЕНО

Завідувач відділу докторантури та
аспірантури

І.В. Жудова

«19» 01 2021 р.

УЗГОДЖЕНО

Директор Інституту новітніх технологій
і літератури

П.В. Горінов

«21» 01 2021 р.

УЗГОДЖЕНО

Керівник проєктної групи

О.В. Ареф'єва

«15» 01 2021 р.

Рівень документа – 3Б

Плановий термін між ревізіями – 1 рік

Врахований примірник

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	4
1.1. Заплановані результати	4
1.2. Програма навчальної дисципліни	5
2. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	7
2.1. Структура навчальної дисципліни	7
3. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ З ДИСЦИПЛІНИ	8
3.1. Методи навчання	8
3.2. Рекомендована література	8
4. РЕЙТИНГОВА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ НАБУТИХ ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ	9
4.1. Методи контролю та схема нарахування балів	9

Пояснювальна записка

1.1. Заплановані результати.

Місце: дана навчальна дисципліна є теоретичною та практичною основою сукупності знань та вмінь, що формують профіль фахівця в галузі соціальних та поведінкових наук.

Метою дисципліни є формування у здобувачів системи спеціальних теоретичних знань та практичних навиків основних положень теорії і практики страхування в умовах ринкових відносин.

Завдання вивчення дисципліни:

систематизувати у аспірантів систему сучасних знань і уявлень в області теорії і практики страхування;

розвинути у здобувача навички самостійного придбання і використання в професійній діяльності знань щодо організації та функціонування страхового ринку в Україні; розробки фінансової стратегії страхової компанії; прийняття управлінських рішень щодо уникнення ризиків за допомогою укладання відповідних договорів;

удосконалити у здобувачів навички дослідження закономірностей і ефективності управління страховою компанією; методів організації роботи страховика щодо реалізації страхових послуг; надання страхових послуг у галузі особистого, майнового страхування та страхування відповідальності; опанування організаційними засадами фінансової діяльності страхових компаній.

Програмні компетентності навчальної дисципліни:

Навчально-пізнавальна компетентність. Знання і розуміння економічної природи страхування, класифікації та основні види страхування; основних страхових послуг, що їх пропонують страхові компанії юридичним і фізичним особам в умовах ринкових відносин; складових процесу формування і розробки страхової послуги, як товару; складових процесу і методу реалізації страхових послуг; способів формування попиту на страхову послугу і методів стимулювання її збуту; особливостей формування тарифної та цінової стратегії страхової компанії; методів прогнозування розвитку страхової діяльності компанії.

Інформаційна компетентність. Орієнтація в прийнятті рішення щодо управління, організації, регулювання відносин між учасниками страхового ринку; використання комплексу взаємопов'язаних АРМ, що функціонують на базі комп'ютерної мережі на єдиній інформаційній базі; розуміння особливостей корпоративної інформаційної системи страхової діяльності (ІССД).

Комунікативна компетентність. Розуміти механізми укладання основних видів договорів страхування; визначати розміри страхових сум, премій та розраховувати збитки та страхові відшкодування за видами страхування; проводити розробку нових чи удосконалення існуючих продуктів у страховому бізнесі; оцінювати обрану стратегію зниження ризиків через страхування; розробляти економічне обґрунтування розвитку страхової діяльності страховика (страхової компанії); формувати тарифну політику страховика; вміло обирати способи формування попиту на страхову послугу і методи стимулювання її збуту.

Оціночна компетентність. Розуміння тенденцій і структури основних елементів і принципів розвитку національного страхового ринку, використання

актуарних розрахунків; вміння визначення тарифної ставки, витрат на ведення страхової справи; визначення тарифів за новими видами страхування; вміння використовувати методики розрахунку тарифної ставки та премій.

Контрольна компетентність. Представляти результати аналітичних досліджень та обґрунтованих власних розробок щодо світових тенденцій інвестиційної діяльності страхових компаній; моделювання ризику у страхуванні на основі теорії імовірності та методів математичної статистики з використанням часових рядів, на базі експертних оцінок, з використанням математичної статистики і розрахунку дохідності; поведінки страховика у сфері інвестиційної діяльності; ефективності діяльності страховика.

Міждисциплінарні зв'язки. Навчальна дисципліна «Управління економічною безпекою» посідає важливе місце серед дисциплін, що викладаються здобувачам у вищих навчальних закладах. Вона тісно пов'язана із вивченням таких курсів ОКР «Магістр», як «Управління розвитком організації», «Економічна експертиза бізнес-процесів», «Методологія наукових досліджень», «Управління проектами» та ін.

1.2. Програма навчальної дисципліни.

Навчальний матеріал дисципліни структурований за модульним принципом і складається з одного навчального модуля, що є логічно завершеною, відносно самостійною, цілісною частиною навчального плану, засвоєння якого передбачає проведення модульної контрольної роботи та аналіз результатів її виконання.

Модуль №1 «Актуальні питання страхування»

Тема 1. Страхування в умовах ринкової економіки

Історичні передумови виникнення страхування. Необхідність та зміст страхування. Суб'єкти та об'єкти страхування. Форми страхування. Системи страхування: страхування за дійсною вартістю майна, пропорційної відповідальності, «дробової частини», відповідною вартістю.

Загальна характеристика розвитку страхової справи в Україні. Страхування, як економічна категорія, його зв'язок з страховим фондом. Значення страхового фонду і страхування у забезпеченні розширеного виробництва. Відмінні ознаки страхування, як самостійної економічної категорії.

Державне регулювання страхової діяльності. Функції і права комітету у справах нагляду за страховою діяльністю. Страховий маркетинг. Кадрове забезпечення страхової діяльності. Удосконалення державного нагляду за страховою діяльністю.

Тема 2. Страховий ринок

Зміст та структура ринку страхових послуг. Загальна структура страхового ринку. Страховий ринок України. Організаційна структура ринку страхових послуг України. Необхідність розвитку ринку страхових послуг. Чинники, що впливають на розвиток ринку страхових послуг. Внутрішня система та зовнішнє середовище страхового ринку. Асортимент страхового ринку. Порядок укладання і дії страхового договору. Ліцензування страхової діяльності.

Принципи розвитку національного страхового ринку. Участь іноземного капіталу. Страхові посередники. Фонди страхових гарантій. Характеристика складу

страхових послуг. Принципи розвитку національного страхового ринку. Участь іноземного капіталу. Страхові посередники. Фонди страхових гарантій. Характеристика складу страхових послуг.

Тема 3. Страхування відповідальності

Необхідність, зміст та структура страхування відповідальності. Види відповідальності. Особливі риси страхування відповідальності. Вплив окремих факторів на можливості і обсяг виплати страхових сум. Обмеження страхової відповідальності. Необхідність документального доведення факту настання страхового випадку. Обсяг виплати і одержувач страхової суми. Виплата страхової суми.

Страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів. Механізм реалізації обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів. Роль своєчасних виплат у розвитку страхування життя. Страхова відповідальність за конкретні обставини нещасного випадку. Страхування професійної відповідальності. Страхування відповідальності за забруднення довкілля. Страхування відповідальності довкілля.

Тема 4. Підприємницька діяльність та її страховий захист

Ризик у підприємстві та необхідність його страхування. Види ризиків: політичні, технічні, виробничі, комерційні. Ознаки класифікації ризиків. Страхування комерційних ризиків. Тарифні ставки із страхування комерційних ризиків. Страхування фінансових ризиків. Види фінансових ризиків: валютний, кредитний, інвестиційний. Страхування кредитних ризиків. Види страхування кредитів: страхування делькредере (комерційні кредити, кредити під заставу виробництва і предмети споживання, експортні кредити), страхування поручительства і гарантій, страхування збитків, які виникають через надмірне довір'я. Страхування виробничих ризиків. Страхування майна від вогню та інших небезпек. Страхування відповідальності: товаровиробників за якість продукції, що виробляється; за забезпечення зайнятості робочих місць; забруднення навколишнього середовища. Страхування працівників від нещасних випадків за рахунок коштів підприємства.

Тема 5. Інвестиційна діяльність страховика

Інвестиційна стратегія як форма прояву диверсифікації страхового портфеля. Інвестиційна стратегія страхової компанії. Структура інвестиційних ризиків. Майнові та інтелектуальні цінності. Види інвестицій. Страхування інвестицій. Система оцінок та методи обмеження ризиків іноземних інвестицій. Фактори ризику: соціально-політична ситуація в країні та перспективи її розвитку; внутрішньо економічна ситуація та її перспективи; зовнішньоекономічна діяльність та її перспективи.

Особливість страхових компаній як інвесторів. Інвестиційної політики страхових компаній. Доходи від інвестиційної діяльності страхових компаній. Світовий досвід інвестиційної діяльності страхових компаній. Поведінка страховика у сфері інвестиційної діяльності. Надходження інвестиційних ресурсів страховика. Ефективність діяльності страховика. Законодавче забезпечення інвестиційних можливостей страхових компаній.

Тема 6. Актуарні розрахунки

Суть та завдання актуарних розрахунків. Сучасне значення поняття «актуарій». Класифікація актуарних розрахунків. Тарифна ставка: структура та методи розрахунку. Витрати на ведення страхової справи: організаційні, аквізиційні, ліквідаційні, управлінські, інкасаційні. Визначення тарифів за новими видами страхування. Методика розрахунку тарифної ставки. Суть та види страхових премій.

Основи моделювання ризику у страхуванні на основі теорії імовірності та методів математичної статистики з використанням часових рядів. Моделювання ризику на базі експертних оцінок. Моделювання ризику у страхуванні за аналогією до інших об'єктів або компаній. Моделювання ризику з використанням математичної статистики і розрахунку дохідності

Тема 7. Економічна ефективність страхової діяльності

Доходи та витрати страховика. Фінансова структура страхової компанії. Система показників ефективності діяльності страховика. Оподаткування страховиків. Фінансові результати діяльності страхової компанії. Поняття фінансової надійності страховика та методи її забезпечення. Сутність і значення платоспроможності страхової компанії. Запас платоспроможності та його визначення згідно з Законом України "Про страхування". Умови забезпечення платоспроможності страховика в Україні згідно з Законом України «Про страхування». Страхові резерви: їх призначення та склад згідно з Законом України «Про страхування». Розміщення та інвестування коштів страхових резервів згідно з Законом України «Про страхування». Проблема захисту страхувальника від неплатоспроможності страховика.

2. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

2.1. Структура навчальної дисципліни

№ пор.	Назва теми (тематичного розділу)	Обсяг навчальних занять (год.)			
		Усього	Лекції	Практ. занят.	СРС
Модуль №1 «Актуальні питання страхування»					
1.1	Страхування в умовах ринкової економіки	9	2	-	7
1.2	Страховий ринок	15	4	4	7
1.3	Страхування відповідальності	11	2	2	7
1.4	Підприємницька діяльність та її страховий захист	15	4	4	7
1.5	Інвестиційна діяльність страховика	11	2	2	7
1.6	Актуарні розрахунки	11	1	1	9
1.7	Економічна ефективність страхової діяльності	11	2	2	7
1.8	Модульна контрольна робота №1	7		2	5
Усього за модулем №1		90	17	17	56
Усього за навчальною дисципліною		90	17	17	56

3. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ З ДИСЦИПЛІНИ

3.1. Методи навчання

Метод навчання з дисципліни «Актуальні питання страхування» — взаємопов'язана діяльність викладача та здобувача спрямована на засвоєння ними системи знань, набуття умінь і навичок.

В процесі викладання дисципліни, під час проведення практичних занять використовуються наступні методи: словесні (бесіда, пояснення, доповідь), наочні (презентація, ілюстрування), практичні (тестові завдання, кейси, виконання розрахунково-графічних завдань), методи контролю.

3.2. Рекомендована література

Базова література

3.2.1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003р. № 434-IV.

3.2.2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003р. № 435-IV.

3.2.3. Закон України "Про страхування" від 7 березня 1996р. №86/96 (із змінами, внесеними згідно із Законами, редакція від 03.07.2020).

3.2.4. Базилевич В.Д., Базилевич К.С. Страхова справа. – 2-ге вид., перероб. і доп.– К.: Знання, 2002.– 203 с.

3.2.5. Бігдаш В. Д. Страхування: навч. посіб. – 2-ге вид., стереотип. – К.: МАУП, 2007. – 448с.

3.2.6. Горбач Л.М., Страхування: навч. посіб./ Л.М.Горбач, Б.Каун О.– К.:Кондор, 2010.– 520 с.

Допоміжна література

3.2.7. Ареф'єва О.В. Особливості дії інфляції та її вплив на економіку України / О.В. Ареф'єва, С.Т. Пілецька, І.М. Мягких // Економічний вісник Донбасу. Науковий журнал. –№ 2 (52). – С. 95-101.

3.2.8. Ареф'єва О.В., Сімкова Т. О., Лисиця Ю. Б. Організаційно-економічне забезпечення управління якістю послуг авіатранспортних підприємств // Бізнес Інформ. – 2018. – №12. – С. 224–232.

3.2.9. Ареф'єва О.В., Ареф'єв С.О. Методологічні підходи реалізації інноваційного управління розвитком підприємств // Адаптивне управління: теорія і практика» Серія «Економіка» Випуск 3 (6), 2017. <http://am.eor.by/index.php/gallery/125-vipusk-3-6-2017>

3.2.10. Пілецька С.Т., Коритько Т.Ю. Ефективність управління підприємством, підходи та методи щодо її оцінки // Проблеми системного підходу в економіці : зб. наук. праць. – К. : НАУ, 2018. – Вип. 5(67). – С. 100–106.

3.2.11. Пілецька С.Т., Ткаченко Є.В. Формування стратегії інноваційного розвитку підприємства // «Економічні студії». Випуск 1 (27). 2020 р. С.146 – 151.

3.2.13. Страхування: навч. посіб. / Т.А. Говорушко, В.М. Стецюк; за ред. Т.А. Говорушко. – К.: – Львів: «Магнолія 2006», 2014. – 328 с.

3.2.14. Фисун В. І., Ярова Г. М. Страхування: Навч. посіб. – К.: ЦУЛ, 2011. – 232 с.

	Система менеджменту якості. Робоча програма навчальної дисципліни «Актуальні питання страхування»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 11.01.01-01-2021
		стор. 9 з 12	

3.2.15. Страхування : навчальний посібник / О. С. Журавка, А. Г. Бухтіарова, О. М. Пахненко. – Суми : Сумський державний університет, 2020. – 350 с.

3.3. Інформаційні ресурси в інтернеті

- 3.2.12. [http:// www.rada.kiev.ua](http://www.rada.kiev.ua)
3.2.13. <https://uk.wikipedia.org/wiki>
3.2.14. <http://www.kmu.gov.ua>
3.2.15. <http://www.rada.gov.ua>
3.2.16. <http://www.minfin.gov.ua>
3.2.17. <http://www.ukrstat.gov.ua>
3.2.18. <http://www.nbu.gov.ua>
3.2.19. <http://www.forinsurer.com>
3.2.20. <http://www.uainsur.com>

4. РЕЙТИНГОВА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ НАБУТИХ ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ

4.1. Методи контролю та схема нарахування балів

Таблиця 4.1

1 семестр		
Модуль №1		Мах кількість балів
Вид навчальної роботи	Мах кількість балів	
Відповіді на практичних заняттях	20 (сумарна)	
Розв'язання завдань та проблемних ситуацій	20 (сумарна)	
Виконання тестових завдань	8 (сумарна)	
Виконання розрахункових завдань	20	
<i>Для допуску до виконання модульної контрольної роботи №1 здобувач має набрати не менше 41 бала</i>		
Виконання модульної контрольної роботи №1	20	
Усього за модулем №1	88	
Семестровий диференційований залік		12
Всього за семестр		100

4.2. Виконані види навчальної роботи зараховуються здобувачу, якщо він отримав за них позитивну рейтингову оцінку (табл. 4.2, 4.3).

	Система менеджменту якості. Робоча програма навчальної дисципліни «Актуальні питання страхування»	Шифр документа	СМЯ НАУ РП 11.01.01-01-2021
		стор. 10 з 12	

Таблиця 4.2

Відповідність рейтингових оцінок за окремі види навчальної роботи в балах оцінкам за національною шкалою

Рейтингова оцінка в балах					Оцінка за національною шкалою
Відповіді на практичних заняттях	Розв'язання завдань та проблемних ситуацій	Виконання тестових завдань	Виконання розрахункових завдань	Виконання модульної контрольної роботи	
18-20	18-20	8	18-20	18-20	Відмінно
15-17	15-17	6-7	15-17	15-17	Добре
12-14	12-14	5	12-14	12-14	Задовільно
менше 12	менше 12	менше 5	менше 12	менше 12	Незадовільно

4.3. Сума рейтингових оцінок, отриманих здобувачем за окремі види виконаної навчальної роботи, становить поточну модульну рейтингову оцінку, яка заноситься до відомості модульного контролю.

4.4. Сума поточної та контрольної модульних рейтингових оцінок становить підсумкову модульну рейтингову оцінку (табл.4.4), яка в балах та за національною шкалою заноситься до відомості модульного контролю.

Таблиця 4.3

Відповідність підсумкових модульних рейтингових оцінок в балах оцінкам за національною шкалою

Модуль №1	Оцінка за національною шкалою
79-88	Відмінно
66-78	Добре
53-65	Задовільно
менше 53	Незадовільно

4.5. Підсумкова модульна рейтингова оцінка для даної дисципліни дорівнює підсумковій семестровій модульній рейтинговій оцінці, яка перераховується в оцінку за національною шкалою (табл. 4.5).

Таблиця 4.4

Відповідність підсумкової семестрової модульної рейтингової оцінки в балах оцінкам за національною шкалою

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою
79-88	Відмінно
66-78	Добре
53-65	Задовільно
менше 53	Незадовільно

Таблиця 4.5

Відповідність залікової рейтингової оцінки в балах оцінці за національною шкалою

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою
12	Відмінно
10	Добре
8	Задовільно
-	-

4.6. Сума підсумкової семестрової модульної та залікової рейтингових оцінок у балах становить підсумкову семестрову рейтингову оцінку, яка перераховується в оцінки за національною шкалою та шкалою ECTS (табл. 4.6).

4.7. Підсумкова семестрова рейтингова оцінка в балах, за національною шкалою та шкалою ECTS заноситься до заліково-екзаменаційної відомості, навчальної картки та залікової книжки.

4.8. Підсумкова семестрова рейтингова оцінка заноситься до залікової книжки та навчальної картки, наприклад, так: **92/Відм./А, 87/Добре/В, 79/Добре/С, 68/Задов./D, 65/Задов./E** тощо.

Таблиця 4.6

Відповідність підсумкової семестрової рейтингової оцінки в балах оцінці за національною шкалою та шкалою ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	Відмінно	A	Відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)
82-89	Добре	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)
75-81		C	Добре (в загальному вірне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)
67-74	Задовільно	D	Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)
60-66		E	Достатньо (виконання задовольняє мінімальним критеріям)
35-59	Незадовільно	FX	Незадовільно (з можливістю повторного складання)
1-34		F	Незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)

4.9. Підсумкова рейтингова оцінка з дисципліни дорівнює підсумковій семестровій рейтинговій оцінці.

(Ф 03.02 – 01)

АРКУШ ПОШИРЕННЯ ДОКУМЕНТА

№ прим.	Куди передано (підрозділ)	Дата видачі	П.І.Б. отримувача	Підпис отримувача	Примітки

(Ф 03.02 – 02)

АРКУШ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ДОКУМЕНТОМ

№ пор.	Прізвище ім'я по-батькові	Підпис ознайомленої особи	Дата ознайомлення	Примітки

(Ф 03.02 – 04)

АРКУШ РЕЄСТРАЦІЇ РЕВІЗІЇ

№ пор.	Прізвище ім'я по-батькові	Дата ревізії	Підпис	Висновок щодо адекватності

(Ф 03.02 – 03)

АРКУШ ОБЛІКУ ЗМІН

№ зміни	№ листа (сторінки)				Підпис особи, яка внесла зміну	Дата внесення зміни	Дата введення зміни
	Зміненого	Заміненого	Нового	Анульованого			

(Ф 03.02 – 32)

УЗГОДЖЕННЯ ЗМІН

	Підпис	Ініціали, прізвище	Посада	Дата
Розробник				
Узгоджено				
Узгоджено				
Узгоджено				